

Wetenschapsvoorlichting
Redactie: Dr. Jaap Willems

Zetwerk en druk: Drukkerij Elinkwijk b.v., Utrecht

Illustraties: OMI/Rijksuniversiteit Utrecht

Omslagontwerp en boekverzorging: Geert Henderickx, Utrecht

Het copyright op de artikelen berust bij de desbetreffende auteur.

Deze bundel werd uitgegeven ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van het Perscentrum van de Rijksuniversiteit Utrecht op 1 mei 1979.

Wetenschapsvoorlichting

Drs. Willy Melgert

Wetenschapsvoorlichting, om te overleven

“Veel buitenstaanders – en zelfs wel mensen die hun werk binnen TNO vinden – gevoelen een zekere verwarring, wanneer zij geconfronteerd worden met het complexe verschijnsel TNO. Inderdaad een verschijnsel – het doet zich bij een eerste kennismaking voor als een vluchtig, ongrijpbaar en onbegrijpelijk organisme. In het gunstigste geval kent men de idee die er aan ten grondslag ligt”

Een citaat uit een in 1955 gepubliceerd intern rapport over het voorlichtingsbeleid van de Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek¹.

Sinds die tijd is er veel veranderd TNO is nog wel een complexe organisatie, 35 onderzoeksinstituten, verdeeld over een overkoepelende Centrale Organisatie TNO en vier Bijzondere Organisaties TNO, te weten de Rijksverdedigingsorganisaties TNO, de Gezondheidsorganisatie TNO, de Voedingsorganisatie TNO en de Nijverheidsorganisatie TNO. Elke organisatie heeft een eigen bestuur en een eigen rechtspersoon. Aan de organisatievorm wordt thans gedokterd. De veel besproken en veel beschreven herstructurering van Nederlands grootste onderzoekorganisatie – TNO heeft dit jaar (1979) ongeveer 4500 werknemers in dienst – levert al jaren werk op voor mensen binnen en buiten TNO.

Het beeld van TNO in de samenleving wordt echter niet meer gekoppeld aan de complexiteit van de organisatie, maar veeleer aan een deel van het werk dat er verricht wordt. De gemiddelde Nederlander weet nu, dat TNO keuringen doet, dat “het TNO Delft” is. Deze geografische associatie met Delft is bij de massamedia en daardoor ook bij het grote publiek ingebakken. Voor de ongeveer 3000 TNO’ers die elders in Nederland werken Apeldoorn, Groningen, Zeist, Utrecht, Amsterdam, Den Haag, om maar een paar plaatsen te noemen – veroorzaakt dit een steeds terugkerend fronsen van de wenkbrauwen.

TNO doet natuurlijk wel iets meer dan keuringen verrichten. In feite is TNO

Holander, F.E.: *Rapport betreffende voorlichtingsbeleid en organisatie der Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek*; Den Haag, 1955.

een organisatie, waar op breed gebied wetenschappelijk onderzoek wordt verricht. Sinds het begin van de jaren zeventig wordt, aanvankelijk op een bescheiden schaal via het blad "TNO Project", getracht in een begrijpelijke vorm informatie te geven over de research die TNO uitvoert. Niet alleen naar de directe opdrachtgevers van TNO (overheid, bedrijfsleven, consumentenorganisaties etc) maar ook naar de verschillende groeperingen in de samenleving, waarvan men kan aannemen dat ze op een of andere manier belang hebben bij het onderzoek dat TNO doet. Kortom, de wetenschapsvoorlichting – zoals het dan heet – is een zeer wezenlijk deel van het totale werk geworden.

Waarom is een onafhankelijke organisatie voor toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek zich in haar voorlichtingsbeleid gaan richten op andere groepen dan de directe opdrachtgevers? Voordat een antwoord op die vraag wordt gegeven, eerst iets over het ontstaan van de TNO-organisatie en de weg die zij sinds 1932 in de samenleving heeft bewandeld.

TNO werd ingesteld bij een wet van 30 oktober 1930. In die wet wordt de taak van de organisatie die op 1 mei 1932 begon te werken, als volgt omschreven:

Art. 1: Er is een centrale organisatie voor toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek die tot taak heeft te bevorderen, dat dit onderzoek op de doelmatigste wijze dienstbaar gemaakt wordt aan het algemeen belang.

Voor de opstellers van dit wetsartikel zal in eerste instantie gegolden hebben, dat het natuurwetenschappelijk onderzoek toepasbaar moet zijn in de samenleving en dat die toepasbaarheid zo direct mogelijk het algemeen belang moet dienen. In die tijd: een bijdrage te leveren aan de verhoging van de welvaart. Met andere woorden, het onderzoek zou zichzelf door zijn toepasbaarheid bewijzen (de verhoging van de welvaart) en het verstrekken daarbij van andere dan wetenschappelijke informatie en voorlichting (kennisoverdracht) was niet nodig.

De waardering voor het natuurwetenschappelijk onderzoek was groot en de noodzaak was niet aanwezig om aanvullende waardering te kweken. De wetenschapper kon in een ivoren toren zijn werk verrichten. De niet-direct betrokken onderdelen van de samenleving bemoeiden zich niet met zijn werk. De wetenschapper werd niet geconfronteerd met vragen zoals b.v. het "waarom van een bepaalde ontwikkeling" of "hoever mag men gaan met een bepaalde ontwikkeling". Immers, bijna alles wat hij "produceerde", leverde – zo dacht men – een positieve bijdrage aan de welvaartsontwikkeling van de samenleving.

Het publiceren van wetenschappelijke resultaten (wetenschappelijke voorlichting aan collega-onderzoekers) en het uitbrengen van onderzoeksrapporten aan de opdrachtgever, was voor TNO voldoende en de noodzaak om meer te doen was niet aanwezig. Het populariseren van de wetenschappelijke informatie of het verantwoorden van het totale onderzoekpakket t.o.v. andere groepen dan de directe opdrachtgevers was niet nodig. De overheid, als subsidiegever en voornaamste opdrachtgever, nam zelfs genoegen met een minimale verantwoor-

ding. Immers, men mocht er vanuit gaan dat de doelstellingen van de organisatie parallel liepen aan die van de overheid, nl. de verhoging van de welvaart.

Aan deze betrekkelijke rust, waarin de toegepaste-natuurwetenschapper werd gelaten, kwam in de jaren zestig een einde. Daarvoor kunnen als oorzaken worden genoemd:

- a) de veranderende waardering voor het natuurwetenschappelijk onderzoek
- b) de spanningsrelatie tussen de natuurwetenschappers en andere wetenschapsbeoefenaars.
- c) de argwaan, die men koestert voor een onbelemmerde uitoefening en toepassing van de Bèta-wetenschappen ("de ongebreidelde voortgang van de technologie dient slechts het winstbejag van enkelen en leidt in essentie tot vervuiling, opteren van energiereserves, kortom tot onleefbaarheid")²

Zowel uit a) als uit c) is te constateren dat hier de samenleving om de hoek komt kijken. De "splendid isolation" van de toegepaste natuurwetenschapper en de daarmee verbonden Organisatie TNO is definitief voorbij. Wetenschapsvoorlichting is een noodzaak geworden om de wetenschapper en z'n werk bespreekbaar te maken.

Alhoewel TNO een onafhankelijke onderzoekorganisatie is, wordt ze fors *gesubsidieerd* door de overheid (1979: totaal budget 450 miljoen – 150 opdrachten van derden, 300 miljoen subsidie). Het spreekt vanzelf, dat de overheid wil weten wat er precies met het geld gebeurt. Ook het parlement wil ervan overtuigd zijn, dat het een goede zaak is dat er zoveel geld in TNO wordt gestoken. Tenslotte, de belastingbetaler – van wie het allemaal komt – heeft er recht op te weten wat er met zijn geld gebeurt. Dat daarnaast de opdrachtgever van TNO wil weten wat er voor zijn geld gebeurt, spreekt vanzelf.

TNO werk daarom de laatste jaren intensief aan de verbetering van de contacten tussen journalisten en TNO-medewerkers. Uitgangspunt daarbij is dat, waar dat maar mogelijk is, brede informatie dient te worden verschaft over het bij TNO uitgevoerde onderzoek. Middelen daarvoor zijn o.a. het uitgeven van persberichten (het houden van persconferenties) over TNO werk dat aansluit bij de activiteiten van vandaag en morgen. Het organiseren van regelmatige informatiebijeenkomsten, waarbij wetenschapsjournalisten en andere (vak)journalisten geïnformeerd worden over de stand van zaken op een bepaald onderzoekgebied.

Speciale funktionarissen – elders worden ze wetenschapsvoorlichters genoemd – die de vertegenwoordigers van massamedia helpen bij het zoeken van de juiste weg in de TNO-onderzoekcomplexiteit en waar mogelijk zorg dragen voor de popularisering van de wetenschappelijke vruchten, zijn daarbij onmis-

---

2. Stuyt, L.B.J. en Velden van der, J.: *TNO's nieuwe structuur*; Den Haag, 1976.

baar. In het complex van eigen verantwoordelijkheden — eigen verantwoordelijkheid van de wetenschapper, eigen verantwoordelijkheid van de journalisten, eigen verantwoordelijkheid van de wetenschapsvoorlichter en de organisatie waarvoor hij werkt — moet de bereidheid bestaan elkaars expertise te gebruiken. Daarvoor zijn vaak spelregels nodig.

De TNO-gedragsregels voor contacten met de massamedia, waaraan enige universitaire bladen en kamerleden (door middel van kamervragen)³ aandacht hebben geschonken, zijn er op gericht de contacten met de massamedia te bevorderen en te stroomlijnen en niet, zoals in die bladen en vragen wel gesuggereerd werd, de wetenschapper te muilkorven.

Alhoewel de samenleving als geheel nu langzamerhand in het TNO-verantwoordingspatroon is opgenomen, neemt dit evenwel niet weg, dat bepaalde sectoren en instellingen binnen de maatschappij voor TNO van uitzonderlijke betekenis zijn. Juist om die betekenis vereisen ze specifieke aandacht.

Het parlement is een van die instituten. Het ligt voor de hand dat TNO haar wetenschapsvoorlichting mede zal moeten richten op het parlement. In welke mate daar van de kant van de volksvertegenwoordiging behoefte aan bestaat, is het onderwerp geweest van een studie die in 1978 is uitgevoerd in opdracht van de Stafafdeling In- en Externe Communicatie TNO door het Instituut Van den Bosch (Politiek en Sociaalwetenschappelijk onderzoek)⁴. Doel van dit onderzoek was na te gaan hoe de communicatie tussen het parlement en TNO vanuit de TNO-organisatie verbeterd zou kunnen worden. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek, waarbij ongeveer 50 parlementariërs en een tiental fractie-medewerkers uitgebreid werden ondervraagd, wordt thans gewerkt aan de verbetering van de TNO's wetenschapsvoorlichting en de organisatie daarvan naar het parlement.

Enkele van de conclusies zijn:

- De meeste parlementariërs achten de doorstroming van informatie tussen de wetenschappelijk en politieke wereld onvoldoende. De oorzaak wordt grotendeels gezocht bij de wetenschap en in veel mindere mate bij de politiek.

---

3. *Vrijheid van meningsuiting bij TNO beknot; TH-Nieuws*, 8 maart 1979.
Vrije meningsuiting van TNO'ers tegenover de buitenwereld beperkt; Quod Novum, 21 februari 1979.

Tweede Kamer der Staten Generaal. Aanhangsel van de Handelingen. Vragen gesteld door leden van de Kamer, met daarop door de Regering gegeven antwoorden.

Zitting 1978-1979 nr. 653 betreffende vrijheid van meningsuiting van personeel bij TNO.

4. Bos van den, Instituut: *Onderzoek relatie TNO-Parlement ten behoeve van Stafafdeling In- en Externe Communicatie TNO*; Den Haag, 1978.

- In het algemeen vinden de respondenten dat er vanuit de wetenschap te weinig initiatieven worden genomen. De wetenschapsvoorlichting is duidelijk tekort geschoten. Daarnaast wordt de wetenschapsmensen verweten, dat zij zich vaak onvoldoende bewust zijn van de maatschappelijke implicaties van het wetenschappelijk onderzoek.
- Voor zover de oorzaak van het communicatieprobleem gezocht wordt bij de politiek, wordt vooral gewezen op de toerusting van het parlement en de taakopvatting van haar leden. Parlementariërs zien zich veelal gedwongen het grootste deel van hun tijd te besteden aan de politieke aktualiteit. Zij komen nauwelijks toe aan – het voor de wetenschap juist essentiële – lange termijn beleid.

Wetenschapsvoorlichting kan naar het parlement toe nuttig zijn als het maar rekening houdt met de politieke actualiteit.

TNO, dat het toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek dienstbaar moet maken aan het algemeen belang, kan juist naar de samenleving als geheel, maar ook naar een institutie als b.v. het parlement, niet zonder wetenschapsvoorlichting. Het onderzoek moet zijn afgestemd op de behoeften van de samenleving, daar is ook de geldstroom op gericht. Het parlement en TNO ontmoeten elkaar in de voortdurende discussie hierover.

Juist nu het *beeld van de natuurwetenschapper* verandert, wordt het steeds meer nodig dat via alle geëigende kanalen meer populaire wetenschappelijke informatie wordt gegeven over het wetenschappelijk onderzoekwerk.

Het is evident, dat TNO als organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek in het voordeel is boven de andere onderzoekcentra, – immers belangrijke delen van het onderzoek moeten uiteindelijk toepasbaar zijn in de huis- tuin- en keukensituatie van alledag –, TNO's onderzoekuitkomsten op het gebied van verkeersveiligheid zal naast de directe opdrachtgevers iedere automobilist aanspreken. Om de samenleving te overtuigen dat toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek een goede zaak is, zal juist een organisatie waarin dat bedreven wordt, voorop moeten lopen in de wetenschapsvoorlichting.

Het wetenschappelijk onderzoek dat aansluit bij de huis- tuin- en keukensituatie van alledag, leent zich het best voor popularisatie. Enkele van de door TNO de laatste twee jaar uitgestuurde persberichten bewijzen dit.⁵ Aan deze

---

5. *TNO: zware rotjes geven grote kans op gehoorschade; TNO persbericht 73/78*, Den Haag, 11 december 1978.

TNO: Energie-onderzoek betaalt zichzelf; TNO persbericht 58/78, Den Haag, 28 augustus 1978.

persberichten werd in alle Nederlandse dagbladen uitgebreid aandacht besteed. Essentieel daarbij is dat de nieuwswaarde in het oog moet worden gehouden.

Wat nieuws is voor de organisatie, de wetenschapper, is dat nieuws voor de samenleving? Vaak zal op deze vraag een ontkennend antwoord gegeven moeten worden. Veel van de persberichten die onder de titel "wetenschapsvoorlichting" worden verspreid, hebben geen nieuwswaarde. Niet alle promotie is voor de buitenstaander de moeite waard. Een zorgvuldige selectie waarbij een constante dialoog met de verwerker van het "nieuws", de wetenschapsjournalist, noodzakelijk is, zal zeker grotere vruchten voor de wetenschap afwerpen.

Alhoewel het beeld van de wetenschap voor het grootste deel door de massamedia (pers, radio en ook in toenemende mate t.v.) bepaald wordt, zijn er echter nog andere middelen om iets te doen aan wetenschapsvoorlichting. Het organiseren van open dagen, excursies e.d. (de open dag van de Koninklijke Nederlandse Chemische Vereniging in oktober 1978 trok meer dan 70.000 mensen), het onderhouden van contacten met en het geven van voorlichting aan vakbonden, bedrijven, ondernemingsraden, consumentenorganisaties, zijn eenvoudige middelen die tot meer begrip voor de wetenschap kunnen leiden. Signaleer die behoefte en probeer er op in te spelen. Doet men dat niet, dan schiet men veelal het doel voorbij.

Mede bepalend voor het beeld van de wetenschap is, de plaats waar het onderzoek wordt uitgeoefend, de universiteit, de hogeschool en de onderzoekinstelling. Omdat deze instellingen vaak nog door een waas van geheimzinnigheid worden omgeven, zal ook gestreefd moeten worden naar de verbetering van de organisatie van waaruit wetenschappelijk onderzoek wordt bedreven. Daarbij zijn openheid en eerlijkheid en begrijpelijkheid onmisbare elementen. Juist bij een goed en eerlijk beeld van natuurwetenschappelijk onderzoek in de samenleving zal een organisatie als TNO kunnen rekenen op steun vanuit alle geledingen van die samenleving. Wetenschapsvoorlichting om te overleden.

Niet alleen voor TNO, maar ook voor de Wetenschap.

Een derde reden om intensief aan wetenschapsvoorlichting te doen is de *wisselwerking* tussen allerlei groepen in de samenleving, die direct van invloed is op het beeld en werk van de organisatie. TNO heeft als onderzoekorganisatie die opdrachten van derden uitvoert, o.a. te maken met het bedrijfsleven in Nederland. Ongeveer 6000 bedrijven, voornamelijk middengroot- en kleinbedrijf maken jaarlijks gebruik van de diensten van TNO voor grote en kleine onderzoekopdrachten.

Van de 16.000 daarvoor in aanmerking komende bedrijven is 6.000 een niet gering aantal. Toch estaat bij de overkoepelende organisaties VNO en NCW, bij de bedrijfstak gerichte organisaties, bij de overheid, en bij het parlement, een beeld dat TNO faalt in zijn contacten met de eerdergenoemde categorie bedrij-

ven. Alhoewel de cijfers het logenstraffen, is toch dat hardnekkige beeld ontstaan.

Hoe komt dat? TNO voert haar opdrachten uit voor het bedrijfsleven en wordt daarvoor betaald. Je verwacht als je ergens geld voor betaalt, dat je goed bediend wordt. Als dat zo is, dan hoef je dat niet van de toren af te gaan bazuinen, want je zou je concurrent nog wel eens op een idee kunnen brengen. Als je slecht wordt bediend: dan heb je redenen om te klagen en je zult bedrijven die overwogen met TNO te gaan werken niet nalaten jouw slechte ervaring te vertellen.

Het verhaal dat TNO te duur is en dat de uitgebrachte rapporten vaak niet te begrijpen zijn, is al zo oud als TNO bestaat. Als dan ook nog eerder genoemde overkoepelende organisaties, het parlement en de overheid (en soms zelfs de voor TNO verantwoordelijke minister op een TNO Conferentie) laten weten dat TNO meer moet doen voor het bedrijfsleven, dan moet je je als met TNO werkend bedrijf afvragen: Is er iets met TNO aan de hand? Dit gaat des te zwaarder wegen als de TNO-organisatie niet een actief communicatiebeleid voert.

Met andere woorden, het beeld van hen die met TNO werkten hebben, wordt mede beïnvloed door datgene wat buitenstaanders van TNO denken en vinden. De wisselwerking dus.

Deze buitenstaanders dienen daarom in een begrijpelijke vorm geïnformeerd te worden over het werk van TNO. Dat het daarbij niet alleen om wetenschapsvoorlichting gaat, bewijst de Ziekenfondspraktijk van TNO (partikulieren die bij bepaalde TNO-instituten een beroep kunnen doen op het TNO-onderzoekpotentieel)⁶

TNO zal echter veel meer dan in het verleden de behoefte in het oog moeten houden van de groepen waarop de voorlichting (ook de wetenschapsvoorlichting) gericht is.

Daarbij dienen openheid, eerlijkheid en begrijpelijkheid steeds als uitgangspunt gehanteerd te worden. Dat dit uitgangspunt, althans op het punt openheid nogal eens geweld moet worden aangedaan, is te betreuren maar er is niet aan te ontkomen in de samenleving waarin we nu leven.

Om wetenschapsvoorlichting te bedrijven moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan:

- 1: De organisatie moet de bereidheid hebben wetenschapsvoorlichting een belangrijk onderdeel te laten zijn van het voorlichtingsbeleid.

---

6. Wesseling, G.: *De fondspatients van het IBBC, TNO Kontakt*, februari 1978.
Wisselingh van, J.P.: *Fondspraktijk van de TPD; TNO Kontakt*, april 1978.
idem: *De "polikliniek" van het Vezelinstituut; TNO Kontakt*, juli/augustus 1978

- 2: De organisatie moet de noodzakelijke voorwaarden creëren: wetenschapsvoorlichters die de beschikking hebben over de passende (communicatie)middelen.
- 3: De interne structuur in een organisatie moet gericht zijn op goede doorstroming van alle informatie naar wetenschapsvoorlichters.
- 4: De individuele wetenschapper moet bereid zijn mee te werken en overtuigd zijn van de noodzaak van wetenschapsvoorlichting.

Over de onder 1 en 2 genoemde voorwaarden zal elders in dit boek al het nodige gezegd zijn. Bij 3 en 4 kunnen vanuit de TNO situatie een aantal kanttekeningen worden geplaatst.

Voor wat betreft 3, het volgende:

TNO is een organisatie die werkt in opdracht van derden (overheid, bedrijfsleven en andere b.v. consumentenorganisatie). De TNO opdrachtgevers gaan er vanuit dat de opdracht met grote vertrouwelijkheid wordt uitgevoerd. Dit betekent b.v. voor het bedrijfsleven dat zowel over de onderzoekopdracht als ook over het onderzoekresultaat niet gepubliceerd mag worden dan na verkregen toestemming van het betreffende bedrijf.

Het recht van publikatie ligt bij de opdrachtgever. Wetenschapsvoorlichting hierover wordt daardoor erg bemoeilijkt. Bij opdrachten van overheidsinstellingen geldt, merkwaardigerwijs, dezelfde regel. Ook al is hier de laatste tijd enige verlichting in te bespeuren die tot nare consequenties kan leiden.

Het Ministerie voor Volksgezondheid en Milieuhygiene maakt met persberichten elke onderzoekopdracht bekend, die aan de TNO-organisatie wordt verstrekt. De invloed van minister Ginjaar – voor zijn ministerschap bij TNO op een post waar hij juist met de informatievoorziening over TNO's milieuprojecten te maken had – zal daaraan niet vreemd zijn. Een goede ontwikkeling dus.

Wie schetst echter TNO's verbazing, toen bleek dat bij navraag van de pers, de onderzoekers weer door hetzelfde ministerie worden tegengehouden om iets naders over de onderzoekopdracht te vertellen. De vertegenwoordigers van de massamedia komen dan op TNO af en vragen terecht aanvullende informatie. De onderzoeker, gebonden aan zijn geheimhoudingsplicht kan echter niets naders vertellen omdat het vaak de beleidsambtenaren zijn die het veto uitspreken. Op dit punt heeft TNO inmiddels overleg geopend om TNO'ers bij opdrachten van de overheid binnen het kader van de onderzoekopdracht, wel met de pers te laten praten. Met de ene hand geven, maar met de andere hand weer razendsnel terugnemen, dat gaat nu niet meer.

Met de overheid als opdrachtgever ontstaat nog een ander probleem. Een voorbeeld kan dit het beste illustreren. Eind vorig jaar (1978) werd in opdracht

---

7. Guicherit, Rober: *Photochemical Smog information in the Netherlands*; TNO, Den Haag, 1978.

van een van de ministeries (50% opdracht, 50% TNO) een rapport uitgebracht over SMOG in het Rijnmondgebied. Het rapport werd wegens de internationale gevolgen meteen in het Engels gepubliceerd. Een maand nadat het rapport was verschenen en het in onderling overleg vastgestelde embargo was opgeheven, werd door TNO een persbericht opgesteld met als kop: "TNO: Smog wordt steeds groter probleem. Uit het onderzoek wordt duidelijk: vluchten kan niet meer" In goed overleg werd ook dit concept-persbericht (het was immers een 50% betaalde opdracht van een ministerie) ter kennisneming aan het ministerie gezonden. Toen begon het! Door het concept-persbericht gealarmeerd, werd het volgens de beleidsambtenaren noodzakelijk een nadere en diepgaande analyse te maken van de resultaten van het onderzoek. De uitkomst was dat er geen persbericht verspreid mocht worden. Aan het rapport was inmiddels al enige verspreiding gegeven en het rapport was als gevolg daarvan ook op een redaktietafel terecht gekomen. Dit betekende een publikatie over het rapport.⁸

Dit voorbeeld illustreert dat ook op het punt van wetenschapsvoorlichting betere regels nodig zijn over het recht van publikatie bij overheidsopdrachten. Rapporten, die door een onafhankelijke onderzoekinstelling worden uitgebracht, mogen niet ergens in een stoffige la verdwijnen. Wil men juist bij overheidsopdrachten wetenschapsvoorlichting een integraal onderdeel van de rapportage laten zijn, dan dient aan de punten wie, wanneer, wat publiceert meer aandacht geschonken te worden. Het is niet uit te sluiten, dat het leggen van het publikatierecht bij een onafhankelijke wetenschappelijke instelling, eventueel met een in onderling overleg te bepalen embargoperiode, voor overheid, parlement en samenleving, wel eens uiteindelijk beter zou kunnen zijn⁹.

TNO neemt bij opdrachten van het bedrijfsleven een strikte vertrouwelijkheid en geheimhouding in acht. TNO's nieuwe Algemene Voorwaarden voor Onderzoeks- en Ontwikkelingsopdrachten (in werking op 1 mei 1979) hebben daarop, afgezien van een mogelijk te beperken tijdsperiode waarin de geheimhouding geldt, één uitzonderingsclausule, nl: "De geheimhoudingsplicht van TNO geldt niet voor zover deze in strijd komt met de wettelijke taken en verplichtingen van TNO, noch wanneer en in zover als TNO een ernstig gevaar voor persoon of goederen constateert. In dit laatste geval treedt TNO, indien mogelijk, in overleg met opdrachtgever, alvorens de gevaarstoestand mede te delen aan degenen wier persoon of goed wordt bedreigd en/of de bevoegde autoriteiten." (art. 2.4).

---

8. Valkema, Fridus: *Smog-onderzoek bij TNO wijst uit: Amerikaanse Ozon-norm ontoelaatbaar*; *Chemisch Weekblad*, 9 februari 1979.

9. Katus, J. e.a.: *Wetenschapsvoorlichting in de Verenigde Staten. Verslag van een studiereis. April 1977*; Conclusies en aanbevelingen pag. 36/3; Den Haag, 1977.

Bovengenoemde zaken illustreren, dat het binnen TNO niet gemakkelijk is alle informatie over het werk boven water te krijgen. Goede informatiedoorstroming (ook over vertrouwelijke opdrachten) naar de wetenschapsvoorlichter ontbreekt nog. Wetenschapsvoorlichting aan de basis is nog geen integraal onderdeel van het beleid.

Daarom zal een wetenschapsvoorlichter steeds attent door de organisatie moeten lopen en snuffelen: Wat kan wel, wat kan niet.

Er kan en er moet veel meer naar buiten. Wetenschapsvoorlichting is daarbij voor TNO een essentieel hulpmiddel. De medewerking van de individuele wetenschapper is daarbij onmisbaar. Vaak is hij er niet in getraind op het juiste moment signalen aan de wetenschapsvoorlichter te geven. De individuele wetenschapper moet bereid zijn mee te werken en overtuigd zijn van de noodzaak van wetenschapsvoorlichting (voorwaarde 4).

Prof. P.J. Vinken, bijzonder hoogleraar medische informatie verzamelingen R.U. Leiden, plaatste enige kanttekeningen: bij de individuele wetenschapper tijdens het 20-jarig bestaan van het Centrum voor Landbouwpublicaties en Landbouwdocumentatie (Pudoc). "De meeste onderzoekers, vooral die in de Betà-vakken en in de technologische vakken, kunnen niet schrijven. De lengte van hun artikelen is trouwens vaak omgekeerd evenredig aan het inzicht waarmee ze hun onderzoek gedaan hebben. Het proefschrift heeft nog altijd de inefficiënte vorm van honderd jaar geleden. Uit een enquête is dan ook gebleken, dat de gemiddelde wetenschappelijke publikatie wijdlopig en de inhoud ervan moeilijk leesbaar wordt gevonden. Niettemin is er nog steeds een markt voor dit produkt.

Kennelijk is de wetenschapper meer gepreoccupeerd met de bevrediging van zijn behoefte om te publiceren, dan met de noodzaak tot communicatie".¹⁰

Voorwaar voor de wetenschapsvoorlichter een braakliggend terrein. In de praktijk pakt het echter anders uit. In zijn opleiding – en dat geldt met name voor natuurwetenschappers – heeft de wetenschapper nooit geleerd communicatie te bedrijven met de samenleving. Het waarom ervan is hem niet bijgebracht. Vaak opereert hij als gevolg daaraan vanuit een verdedigende positie met daarbij teveel slagen om de arm.

Wil wetenschapsvoorlichting meer kans van slagen hebben, dan zal er in de toekomst – juist bij de opleiding van wetenschappers – extra aandacht aan geschonken moeten worden. De ontwikkelingen die nu bij Universiteiten en Hogescholen zijn ingezet, geven hoop voor de toekomst.

Verder is er ook een spanningsveld tussen de wetenschapper en de journalist. Het komt nog steeds voor dat journalisten – de vele goede niet te na ge-

---

10. Vinken, P.J.: *De wetenschappelijke onderzoeker als producent en gebruiker van informatie*; Universiteit en Hogeschool, jaargang 24, nr. 6, maart 1978.

sproken – wetenschappelijke ontwikkelingen misvormen. Dit betekent frustratie van de wetenschapper, die jaren werk met een artikel verkeerd overgebracht ziet. Het is dus niet alleen de opleiding van de wetenschapper, maar ook de opleiding van journalisten die van belang is. Voor de wetenschapsvoorlichter is er in dat spanningsveld een nuttige functie te vervullen.

Tot slot zal ook in organisaties waar wetenschappelijk onderzoek wordt bedreven, vanaf het starten van het onderzoek, door de wetenschapper niet alleen nagedacht moeten worden over de vraag: hoe breng ik de uiteindelijke resultaten begrijpelijk bij de opdrachtgever over, maar ook over de vraag: hoe vertel ik het – eventueel met behulp van wetenschapsvoorlichters – aan de samenleving.

